SLAVENÍ DNE PÁNĚ V PROMĚŇUJÍCÍ SE CÍRKVI

Tematická syntéza kurzu s Josefem Prokešem 29. – 30. 10. 2026 v Plzni

Obsah

Úvod: vznik a forma tematické syntézy 1
1. Proměněná situace: od nouzového zajišťování k rozlišování nových cest 2
2. Neděle jako dar: antropologické, duchovní a společenské potřeby člověka 2
3. Lokální identita a širší sounáležitost: jak držet obě roviny 3
4. Slavení eucharistie a bohoslužba slova: ani záměna, ani oddělení 4
5. Různé modely nedělního slavení: místní možnosti, zkušenosti a praktické otázky 5
6. Společenství: povzbuzující blízkost a obohacující rozdílnost 7
7. Pastorační doprovázení: respekt k různým potřebám a životním situacím 8
8. Diecézní synoda: komentář k relevantním částem 8
9. *Venite ad me*: sdílení evangelia a bohoslužby slova 10
Závěr: orientace pro další cestu a otevřené otázky 16

Úvod: vznik a forma tematické syntézy

Níže předkládaný text byl vytvořen nástrojem ChatGPT z automatického přepisu audionahrávek některých částí kurzu vedeného P. Josefem Prokešem pod pracovním názvem „Slavení Dne Páně v nepřítomnosti kněze“ a posléze doplněn či opraven na základě ručních poznámek některých účastníků. Název syntézy byl oproti názvu kurzu modifikován, protože během kurzu se vyjasnilo, že nejde o „nepřítomnost“, ale o „jiný způsob přítomnosti“ kněží.

Text této syntézy skládá příspěvky přednášejícího a zkušenosti diskutujících do tematických celků. Řazení je tematické, nikoli chronologické (první den kurzu byl založen především na reflexivní moderované diskuzi nad zkušenostmi a podněty účastníků kurzu, druhý den pak přinesl více vlastních teologicky-reflexivních podnětů přednášejícího). Nejde o doslovné citace. Konkrétní příklady jsou uváděny jako zkušenosti či návrhy, které v diskusi zazněly, a nejsou automaticky zobecňovány na všechny farnosti.

Základní otázky pro sdílení během první části kurzu, které přednášející položil účastníkům:

Jaká je situace v místech, odkud přicházíme? Jak často jsou tam mše svaté? Jak řešíme nedostatek kněží? Jaké to má úskalí? Jak nás to rozvíjí? Kam to směřuje?

Své podněty pak přednášející uvedl otázkami:

Je to možné i jinak? Vzít to jako výzvu? Jako možnost rozvoje, který jsme si sice nevybrali, ale který prostě přijímáme? Jde si uvolnit ruce a sílu, abychom měli sílu k hledání a plánování další cesty? Je možné, aby nám tento nedostatek pomohl?

Níže prezentovaná syntéza neznamená, že se účastníci shodli na každém dílčím řešení. Text slouží jako pracovní pomůcka pro účastníky kurzu, případně pro další zájemce o toto téma, a pro další jeho promýšlení na diecézní úrovni.

Podněty přednášejícího byly doprovázené některými částmi prezentace, která je přílohou této syntézy.

Kurzu se zúčastnilo a svými příspěvky společnou reflexi tématu obohatilo 23 účastníků, z toho 17 kněží, 3 pastorační asistentky, 1 pastorační asistent a 2 administrativní pracovnice biskupství.

1. Proměněná situace: od nouzového zajišťování k rozlišování nových cest

Východiskem setkání je skutečnost, že v některých místních komunitách nebude možné pravidelně slavit nedělní eucharistii. Přednášející i diskutující upozorňují, že situaci nelze zúžit na počet kněží, jejich dojezdové možnosti nebo na otázku, jak „obsadit" všechny kostely. Za organizačním problémem stojí proměna předávání víry, změna společenských podmínek a otázka, jak má církev žít a svědčit v novém prostředí.

1.1. Únava z problémů a potřeba plánovat cestu

Přednášející se opírá o dokument *Nové víno do nových měchů* (dokument Kongregace pro instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života z roku 2017, anglicky k dispozici ZDE), který varuje před tím, že neustálé řešení stále naléhavějších situací může církev pohltit natolik, že přestane plánovat svou cestu. V diecézi se může dít mnoho dobrého a kněží se mohou velmi snažit; přesto se může hromadit únava, zvlášť když změny znamenají spíše stahování se, zavírání farních zázemí nebo opouštění dosavadních působišť, než vznik něčeho nového.

Bohoslužba slova pak může být zavedena jen jako provozní „záplata" tam, kam kněz nedojede. Přednášející vybízí k tomu, abychom od otázky „Jak zajistíme neděli?" posunuli spíše k otázce „Co bohoslužba slova vlastně je, jakou má funkci a jaký proces může zahájit?"

1.2. Od přežívání k novým procesům

Přednášející propojuje téma s výzvou obsaženou také v dokumentu *Nové víno do nových měchů* přejít od spravování známého stavu k vedení, které vychází z cíle, ideálu a důvěry. Zahájení nového procesu vyžaduje svobodu, trpělivost, odvahu a synodální spolupráci. V praxi se přitom střetávají různé postoje: někdo je vyčerpaný a další změny nechce; jiný je netrpělivý a žádá rychlejší posun.

Biblickým obrazem je Izrael na prahu zaslíbené země (srov. Deuteronomium 1): lidé mají za sebou cestu, Boží zásahy i zkušenosti, ale právě před posledním krokem se dostavuje strach a nedůvěra. Přednášející přidává osobní skautskou vzpomínku na „reptání ve stanu" (srov. Dt 1,27): člověk může mít pocit, že jeho nespokojenost zůstává soukromá, ale podobné řeči se šíří a mohou druhým brát naději. Nejde o zákaz kritiky, nýbrž o rozlišení, zda sdílená frustrace pomáhá cestu hledat, nebo ji uzavírá.

1.3. Dát přednost času před prostorem

Zásada papeže Františka, kterou přednášející připomíná, vede k otázce, zda církev pouze udržuje fyzická místa, nebo také zahajuje procesy, které v čase přinášejí nové vztahy, formaci a schopnost svědčit (srov. *Evangelii gaudium* čl. 223). Kostely, fary a další prostory jsou důležitá znamení, ale samotné jejich „obsazení" ještě nezaručuje živou víru. Podstatné je, co se v nich a prostřednictvím nich rozvíjí.

Přednášející tuto zásadu vysvětluje analogiemi k dezinformačním kampaním a terorismu: odpovědí není jen kontrolovat území (jako v poziční válce), ale vzdělávat, učit rozlišování a připravovat lidi na jednání. Analogicky v pastoraci nejde pouze o udržení rozpisu mší, ale o formaci, doprovázení a rozvíjení nových dynamik.

1.4. Rozmanitost není jen komplikace

Přednášející zdůrazňuje, že rozmanitost místních situací může být teologickým tématem: Bůh tvoří v rozmanitosti a církev nemusí hledat plošné řešení. Připomíná Nehemiášův obraz stavby Jeruzaléma (rozvíjený papežem Lvem XXIV. v encyklice *Magnifica humanitas*, čl. 7 – 9), na níž každý přináší vlastní dar a podílí se na konkrétní části. Jednotu proto nelze zaměnit za uniformitu (v protikladu ke stavbě Babylonské věže, kde vládla uniformita). Modely mají respektovat místní podmínky a přitom udržovat společné poslání.

2. Neděle jako dar: antropologické, duchovní a společenské potřeby člověka

Přednášející obrací pozornost od otázky, co církev potřebuje organizačně zajistit, k otázce, proč Bůh člověku neděli dává a co v ní člověk hledá. Neděle není pouze povinnost ani časoprostor pro obřad. Je příležitostí k zastavení, odpočinku, obnově vztahů, reflexi života a setkání s Bohem.

2.1. Naslouchat tomu, co lidé od neděle očekávají

Přednášející vychází z Ježíšova způsobu setkávání: Ježíš se ptá, co člověk chce a potřebuje (srov. např. příběh uzdravení u rybníka Bethesda z Jan 5), místo aby mu automaticky předložil předem připravenou odpověď. Přednášející prezentuje některé závěry z výzkumu, který realizoval se svým bratrem, zachyceného v rozhovoru, který vedl Josef Prokeš se svým bratrem, sociologem Vojtěchem Prokešem: „Vnímání neděle v české společnosti“, Salve 2 / 2020, str. 71 – 76 (online ZDE). V diskusi se pak tyto motivace k prožívání neděle dále rozvíjely.

Lidé při nedělní bohoslužbě mohou hledat:

- bezpečí, pravidelnost, řád a ochranu před tlakem každodennosti;
- odpočinek, čas pro sebe a možnost srovnat si myšlenky;
- čas pro rodinu, blízké a přátelské vztahy;
- společenství, sounáležitost a možnost sdílet radost či bolest;
- dobré slovo, pokoj, naději, hudbu, krásu a zkušenost posvátna;
- modlitbu, Boží blízkost nebo možnost znovu otevřít otázku víry.

Tato pozornost není „přizpůsobením evangelia trhu“. Je způsobem, jak rozpoznávat, kde se v lidské touze může otevřít cesta k setkání s Kristem. Ne každá potřeba má být automaticky potvrzena jako konečný cíl; současně není možné ji předem znevažovat.

2.2. Neděle a odpočinek: ne všichni chtějí totéž

V diskusi např. zaznívá příklad rodin, které rády přijedou do většího centra, zůstanou po mši, posedí a prožijí část neděle ve společenství. Vedle nich jsou rodiny, které mají stejně plný týden, ale nedělní oběd je jejich jediným společným časem a další farní setkání by vnímaly jako zátěž. Obě situace jsou legitimní. Pastorace nemá vytvářet jediný ideál „aktivního farníka“, který se účastní všech nabídek.

2.3. Potřeby se mohou proměnit při setkání s Kristem

Jeden z diskutujících vypráví o člověku, který se dlouhodobě považoval za nevěřícího, ale vytrvale se ptal po smyslu. Po osobní zkušenosti setkání s Kristem už nechtěl pouze hledat odpovědi, ale toužil o zkušenosti svědčit. Tímto příkladem chtěl diskutující ukázat, že evangelizace není jen odpovědí na neměnné potřeby, ale že setkání s Kristem také může proměnit to, co člověk hledá a po čem touží.

Podobně je uvedena zkušenost matky, která se pětileté dcery zeptala, zda se nechce setkat s Ježíšem, který na ni čeká. Dítě se začalo oblékat. Diskutující tento příklad nepředkládal jako univerzální metodu, ale jako připomínku, že otázka může být nejen „Co potřebuješ?“, ale také „S kým se chceš setkat?“

3. Lokální identita a širší sounáležitost: jak držet obě roviny

3.1. Kostel jako místo paměti a vztahů

Diskutující připomínají, že kostel není pouhým bodem na mapě. Je spojen s rodinnými událostmi, vzpomínkami, místní identitou, lokálními vazbami a životem lidí, kteří kolem něj po léta vytvářeli komunitu. Proto nelze reakci na přesun do jiného kostela odbýt tím, že jde „jen o dva kilometry“. Změna místa může zasáhnout citové a duchovní vazby a někdy vést k tomu, že lidé přestanou na shromáždění docházet.

Jeden účastník připomíná vlastní zkušenost z menší farnosti, kterou opakovaně chtěli připojit k jinému centru. Vnímal to jako ohrožení vlastní identity a vztahů. Současně však podporuje myšlenku, že silnější komunity mohou slavit bohoslužbu slova a vysílat své členy do menších míst — pokud se postupuje citlivě a menší společenství se necítí jen administrativně připojeno.

3.2. Propojení se musí projevit v praxi

Teologické vědomí, že místní komunity patří k jedné farnosti a účastní se jediného eucharistického společenství, potřebuje konkrétní podobu. V diskusi jsou navrženy například:

- společné farní ohlášky, doplněné místními informacemi;

- přímluvy za radosti, bolesti a potřeby celé farnosti, doplněné potřebami z místa;
- sdílení místních úmyslů a informací v rámci celé farnosti;
- vzájemná pomoc při péči o lidi v nouzi a spolupráce mezi místními komunitami;
- sdílení informací o sbírkách organizovaných pro místní i společné potřeby apod.

Zaznívá výslovné upozornění: pokud praktické vztahy mezi komunitami nefungují, nelze jejich absenci nahradit pouze „vysokou teologií“. A naopak rozvíjení praktických vztahů může prohloubit hlubší sounáležitost na širším území.

3.3. Představa širšího společenství a místních komunit

Jeden z diskutujících zmiňuje vizi větších pastoračních celků, ke kterým diecéze směřuje, které by zachovaly místní kostely a tradiční vazbu lidí na jejich místo („místní komunity“ a „ohniska života“), ale nabídly také širší prostor a větší pestrost ve větším počtu lidí z celého regionu pro slavení, setkávání, vzdělávání a službu. Jednotlivé lokality nemají zaniknout ani být „přifařeny“ do jediného centra; mohly by si ponechat vlastní jedinečnou identitu a současně na jakési „federativní bázi“ sdílet službu, zkušenost a odpovědnost.

Důvodem není pouze logistika. V malých komunitách mohou být vztahy zatíženy dávnými konflikty a někdy je snazší otevřít se služebníkovi či skupině z jiné komunity než člověku, kterého všichni dlouho znají. Větší celek může nabídnout nové vztahové možnosti, aniž by rušil místní zakotvení. Zároveň místní komunity mohou dál jak působit jako znamení blízkosti Krista ve své lokalitě, tak poskytovat možnost osobních vztahů pro ty, kteří to takto potřebují či kteří by nebyli schopni dojet jinam.

3.4. Historická zkušenost místních křesťanů

V diskusi zaznívá připomínka prostředí, kde kněží dlouhodobě nebyli přítomni a místní křesťané si uchovávali vlastní modlitební a liturgické zvyklosti. Později se v nich někdy ukázaly prvky navazující na starší křesťanské tradice. Tato zkušenost je nabídnuta jako inspirace pro hledání místní podoby bohoslužby slova — nikoli jako přímý návod k přebírání konkrétních praktik.

4. Slavení eucharistie a bohoslužba slova: ani záměna, ani oddělení

4.1. Slavení eucharistie zůstává pramenem a vrcholem

Diskuse opakovaně potvrzuje, že slavení eucharistie (přesněji celá liturgie) je pramenem a vrcholem života církve. Bohoslužba slova nemá být představena jako náhrada mše svaté, jako další svátost ani jako její nedokonalá kopie. Současně se odmítá její chápání jako pouhé „záplaty“: má vlastní duchovní a teologický význam a může a má prohlubovat vztah k eucharistii slavené v jiném místě farnosti či pastorační oblasti.

4.2. Boží slovo jako skutečné slavení

Bohoslužba slova může dát více prostoru různým formám naslouchání Písmu, tichu, společné modlitbě, sdílení, zapojení darů místních lidí a zohlednění místních specifik. Její odlišnost nemá být maskována imitací eucharistické liturgie. Právě jasná identita jednotlivých forem může pomoci, aby každá byla slavena důstojně a s porozuměním. S tím souvisí otázka vhodnosti současných předpisů pro nedělní bohoslužby slova v nepřítomnosti kněze, které vedou k formě, která je pro mnohé „malou mší bez proměňování“ (i když v té plzeňské verzi je mnoho možností pro přizpůsobení).

4.3. Eucharistická jednota se má stát vztahem

Diskutující navrhují, aby se spojení s eucharistií projevovalo nejen formulacemi, ale i životem: místní shromáždění může nést úmysly celé farnosti, sdílet její radosti a bolesti, spolupracovat s dalšími místy a účastnit se společných setkání. Takové propojení může posílit vědomí, že komunita bez nedělní mše není od církve oddělena.

V diskusi se objevuje i rozlišení mezi svátostnou a existenciální rovinou eucharistie. Nejde o jejich ztotožnění: svátostné slavení zůstává jedinečné, ale má proměňovat celý život, vztahy, solidaritu a službu.

4.4. Svaté přijímání při bohoslužbě slova: konkrétní otázka praxe

Objevuje se otázka, zda akolyta či mimořádných služebník eucharistie, který bohoslužbu vede a podává svaté přijímání, má přijímání podat sám sobě, má přijímat od jiného pověřeného služebníka, případně nemá přijímat vůbec. Za vhodné se považuje, aby vedoucí nebyl zároveň jediným, kdo si sám podává přijímání; navrhuje se možnost, aby mu je podal jiný služebník. Zaznívá však i praktická námitka: pokud akolyta vede bohoslužbu se svou rodinou v místě, kam jiný služebník nemůže přijet, bylo by nepřiměřené, aby kvůli tomu nemohl přijímat. Jako organizační možnost se uvádí pověření dvou či tří služebníků, kteří se střídají a vzájemně si pomáhají. Jde o otázku k liturgickému a kanonickému rozlišení, nikoli o uzavřené řešení v rámci diskuse.

4.5. Nedělní povinnost a teologické postavení bohoslužby slova

Výrazné napětí se týká otázky, zda je bohoslužba slova pouze nouzovým řešením pro ty, kdo „z vážného důvodu“ nemohou cestovat na mši, nebo zda má vlastní pastorační a teologickou hodnotu pro celé místní společenství. Jeden z přístupů vybízí ty, kdo mohou, aby se účastnili mše svaté jinde; druhý zdůrazňuje důvody, proč místní komunita zůstává pohromadě. Jako důvody zazněly misijní rozměr — přítomnost církve v širší občanské komunitě — a diakonický rozměr — setrvání s lidmi, kteří se nikam nedostanou. Otevřená zůstává otázka, zda bohoslužbu slova chápat jako náhražku, alternativu, formu účasti nebo přípravu na eucharistii slavenou jinde. Jedním z diskutujících bylo také poznamenáno, že vedení bohoslužby slova jáhnem jí dává další specifickou kvalitu.

Diskuse vyzvala k jasnějšímu biskupskému vyjádření k nedělní povinnosti v návaznosti na kán. 1247 a 1248 § 2 CIC a čl. 2181 KKC. Důvody, proč lidé nechtějí opustit „svůj“ kostel, zahrnují tradici, rodinné vazby, sounáležitost, dlouholetou péči o budovu, zodpovědnost za místní komunitu, či obavu, že omezení návštěvnosti povede k úplnému uzavření kostela. Vedle toho se otevřela otázka uzavřenosti komunit vůči příchozím a takzvané české individualistické mentality.

5. Různé modely nedělního slavení: místní možnosti, zkušenosti a praktické otázky

5.1. Neexistuje jediná šablona

Závěrečné shrnutí prvního dne uvádí několik možných modelů, které se mohou kombinovat podle místních podmínek: slavení v jednom centru; zapojení místních služebníků; střídání centra a menších komunit; propojení silnějších a slabších společenství; bohoslužby slova; zachování některých mší ve všední dny; nebo jiné kombinace. Některé zkušenosti připomínají jako příklad kombinaci různých oblastí a darů, včetně společných poutí a setkání celé farnosti.

5.2. Misijní rozměr: služba silnější komunity

Konkrétní pozitivní příklad se týkal jedné společné duchovní správy, ze které jel kněz slavit mši svatou do jiné menší farnosti a v centrální farnosti byla bohoslužba slova. Větší komunita tak využila své síly a zkušenosti ke slavní vlastní bohoslužby slova, na což menší farnost zatím nebyla připravena. Podobné vysílání kněží z větších farností spolu s malým týmem věřících do okolních obcí by mohlo být dobrým signálem misijní zralosti těchto farností.

Návrh počítá i se střídáním: některé neděle společné slavení v centru, jiné neděle shromáždění v místních komunitách, případně další varianty. Smyslem je pestrost, která podporuje různé rozměry života církve a současně chrání místní identitu.

5.3. Svátek svatého Štěpána: osvědčená společná příprava

Přednášející se podělil o dlouhodobě osvědčenou praxi jedné farnosti, kdy se na svátek svatého Štěpána ve všech místních komunitách slaví bohoslužba slova. Kněží mohou po náročném vánočním období odpočívat a lidé zůstávají ve svých kostelích. Příprava začíná už ve čtvrtém adventním týdnu: kněží a akolyté se setkají nad biblickými texty, společně se modlí metodou lectio divina a připravují podněty pro reflexi. Výsledkem je společná modlitba a práce, nikoli pouze text připravený jedním knězem. Zkušenost je hodnocena pozitivně pro účast, dostupnost, odpočinek kněží i týmovou spolupráci.

5.4. Domovy pro seniory: vhodnost formy se musí ověřovat

Diskuse se ptá, zda v domovech pro seniory někdy není vhodnější bohoslužba slova s hudbou a možností zapojení než mše svatá, zejména pokud je mše pro některé obyvatele náročná nebo jí nerozumějí. Zaznívá však i příklad, kdy ředitelka domova upozornila, že způsob bohoslužby s aktivním oslovováním každého obyvatele a společnou modlitbou je rozrušil. Kněz chtěl obyvatele zapojit, ale dobře míněná změna nebyla pro všechny vhodná. Důležitá je znalost konkrétních lidí a jejich očekávání; pro některé může být bohoslužba především stabilní příležitostí k setkání.

5.5. Vánoční očekávání a srozumitelné vysvětlování

V místních kapličkách či menších obcích lidé někdy žádají „půlnoční mši“, ačkoli ve skutečnosti očekávají především tradiční vánoční setkání. Pokud přijede akolyta či řeholní sestra místo kněze, mohou být zklamaní, protože rozdílu mezi mší a bohoslužbou slova nerozumějí a očekávají „oficiálního představitele“ církve. Příklad ukazuje potřebu předem vysvětlovat, co se bude slavit, proč a jaká je jeho hodnota. „Půlnoční“ slavená jako bohoslužba slova však v sobě zahrnuje mnohem více možností přizpůsobení místním potřebám a možnostem s větším misijním potenciálem.

5.6. Pastorační oblast: území, charismata, slavení

Popsaný model velké pastorační oblasti kombinuje tři podoblasti, územní kontaktní kněze a službu podle charismat (mládež, rodiny, vězení, administrativa). Umožňuje jej řeholní misijní komunita, jejíž členové sdílejí život. Slavení eucharistie dvakrát ročně pro celou pastorační oblast a podoblastní setkání třikrát ročně (v ostatních místech jsou o těchto nedělích bohoslužby zrušené) vytvářejí prostor nejen pro mši, ale i pro katechezi, zpověď, duchovní rozhovory, dětský a mládežnický program, pohoštění a neformální vztahy. Každá podoblast má pastorační radu; rady se dvakrát ročně scházejí společně. Jde o model, v němž občasné centralizované slavení je vhodným doplněním a místem povzbuzení pro společný život v místních komunitách, nikoli pouze přesunem místa bohoslužby.

V této velké pastorační oblasti je dvanáct bohoslužebných míst, kde se na některých místech střídá mše a bohoslužba slova, jinde se slaví sobotní mše ob týden. Bohoslužby slova zatím vedou dojíždějící akolyté; cílem je služba lidí z těchto místních komunit, pro kterou probíhá nadějně se vyvíjející vzdělávání. Připouští se však, že v prostředí osobních animozit může být služebník „zvenčí“ někdy výhodou.

Praktickou pružnost v této pastorační oblasti ukazuje „mše na znamení“: obvyklý čas a místo jsou známy, ale konání všednodenní mše se několik dní předem potvrzuje podle dostupnosti lidí a kněze prostřednictvím skupiny na WhatsAppu.

5.7. Společná mše: zkušenosti, náklady a podmínky

Další příspěvky diskutujících ukazují, že společné slavení pro celou farnost může být postupně přijato, ale proces může být dlouhý a bolestný. V jednom případě trvalo přibližně pět let, než se farníci smířili s tím, že při pouti ve větším kostele jsou ostatní mše zrušeny. Konkrétní zkušenost z jedné farnosti zahrnovala i poměrně autoritativní způsob prosazování tohoto konceptu, který byl nakonec navenek úspěšný, ale např. pozvání na pohoštění po mši se zde dodnes neujalo. Současně se v této farnosti ve všední dny mše na některých místech slaví i pro jediného člověka, což je považováno za způsob pastýřské péče o jednotlivce.

V jiné farnosti se společná mše pro všechny koná každou pátou neděli v měsíci, přibližně tedy čtyřikrát ročně; jindy se v filiálních kostelech střídá mše a bohoslužba slova, zatímco farní kostel má mši pravidelně. Z jedné filiálky v této farnosti lidé při bohoslužbě slova častěji odjíždějí na mši jinam. Tyto příklady ukazují, že modely se liší a že samotné zrušení či zachování bohoslužby na místě ještě nevypovídá o kvalitě vztahů, přijetí změny nebo dlouhodobých plodech.

5.8. Přetížení kněží, velikonoční slavení a osobní kontakt

Bohoslužba slova byla zmíněna také jako možnost chránit kvalitu služby kněze. Nemusí pak slavit tři nedělní mše (tzv. „trinace“), což by mělo být považováno za výjimečnou situaci; cílem je, aby eucharistie

nebyla mechanickým „automatismem“ a kněz měl čas na osobnější kontakt s lidmi před či po slavení eucharistie.

Byla také otevřena otázka organizace Velikonoc: často se slaví jedno Triduum pro farnost, někdy jedna vigilie a více bohoslužeb na Zelený čtvrtek a Velký pátek (otevřená zůstala otázka možnosti bohoslužeb slova v tyto dny). Téma propojuje otázku dostupnosti slavení s odpočinkem, pastorační přítomností a kvalitou liturgie.

6. Společenství: povzbuzující blízkost a obohacující rozdílnost

6.1. Malý počet sám o sobě nevytváří společenství

Diskuse problematizuje idealizovanou představu malých skupin. Lidé se mohou pravidelně scházet, ale zůstávat uzavření; někdy se vyhýbají konfliktům, jindy nesou stará zranění. V malé periferní farnosti může být jen několik lidí, kteří se dobře znají, ale jejich vztahy jsou zatíženy minulostí. Větší farnosti někdy snáze umožní vznik skupin, jejichž členové si lidsky rozumějí a postupně se poznávají. Jiní diskutující i toto rozdělení problematizují a konstatují, že i ve velkých farnostech jsou vzájemná zranění a konflikty často blokem k vytváření osobnějších společenství.

6.2. Společenství nemusí být jen homogenní skupina

Jako součást širšího farního společenství jsou jedním z diskutujících uvedeny např. pěvecké sbory, scholy, ministranti, lidé pečující o úklid kostela, charitní skupiny a další skupiny spojené společným úkolem. Nemusejí mít explicitní evangelizační program ani pravidelné sdílení Písma; přesto mohou vytvářet vztahy, modlitbu a vzájemnou podporu. I společná služba může být místem, kde se víra žije.

Zaznívá také zkušenost otce, který v kostele pravidelně sedává na stejném místě a neúčastní se viditelných aktivit. Přesto může vědomě zakoušet, co ho spojuje s ostatními. Společenství tedy nemusí mít vždy podobu intenzivního sdílení nebo veřejného zapojení, ale může nabývat různých forem a projevů.

6.3. Vztahy přesahující farnost

Další diskutující připomíná, že lidé mají přátelství a vazby v ochraně přírody, kultuře, sportu, skautingu nebo jiných aktivitách. Tyto vztahy se mohou přirozeně prolínat s životem farnosti a mohou být významné pro misii. Farnost nemusí své hranice chápat striktně jako narýsované mezi těmi, co do kostela chodí, a těmi, o do kostela nechodí.

Jako příklad organizace, která po období úbytku znovu našla své místo je uveden skauting: má jasnou strukturu, menší i větší skupiny a společné úkoly. Diskuse zároveň upozorňuje, že církev má širší poslání než zájmová organizace: víra spojuje lidi, kteří se mohou v mnoha ohledech lišit.

6.4. Rozmanitost: otevřenost i potřeba rozlišování

Přednášející zmiňuje dva postoje: chránit vlastní společenství před světem vnímaným jako problematický, nebo přijímat rozdílnost jako obohacení. Povzbuzuje k tomu, že je třeba obě perspektivy držet pohromadě. Rozmanitost může obohacovat, ale také přináší konflikty a vyžaduje čas; otevřenost nelze nařídit. Jednotu ale nelze budovat ani izolací, ani prostým odstraněním hranic.

6.5. Pohostinnost, přitažlivost a pohyb věřících mezi komunitami

Příspěvky doplňují téma pohostinnosti o otázku, zda inspirující a osobně laděná bohoslužba, která přitahuje věřící ze širšího okolí, zároveň neoslabuje sousední komunity. Samotná přitažlivost není automaticky problémem; může však vyvolat nerovnováhu, pokud aktivní lidé odcházejí z míst, kde jsou potřební.

Zazněla také korekce pohledu „zevnitř“: ti, kdo do profilované farnosti přicházejí, mohou její prostředí hodnotit jako pohostinné, zatímco lidé, kteří se necítí osloveni, zůstávají neviditelní nebo odcházejí jinam. Je třeba naslouchat i této „mlčící menšině“ či „mlčící většině“.

7. Pastorační doprovázení: respekt k různým potřebám a životním situacím

7.1. Dvě roviny péče: doprovázet a rozvíjet

Více z diskutujících uvádějí metaforu paliativní péče, aby připomněli, že péče o člověka v jeho konkrétní situaci je plnohodnotná, i když nevede k očekávanému „rozvoji“ nebo vyšší aktivitě. Někteří lidé potřebují především pravidelnou nedělní mši, známé prostředí a stabilitu; není nutné je nutit do dalších programů. Jiní jsou otevřeni novým formám, skupinám nebo misijním aktivitám. Pastorační rozlišování má rozpoznávat, komu co skutečně slouží. Tomu odpovídá i dříve zmíněný rozdíl mezi místním společenstvím „dlouhodobě umírajícím“ a „potenciálně se rozvíjejícím“ (i když navenek početně mohou vypadat obě tyto skupiny stejně). Každé z nich potřebuje jiný typ pastoračního doprovázení.

Metafora z paliativní péče nemá znamenat odepisování farností ani rezignaci. Zdůrazňuje respekt k realitě, potřebám a důstojnosti člověka. Doprovázení i rozvíjení patří k sobě, ale nemusejí mít stejnou podobu ani stejnou intenzitu u všech.

7.2. Osobní doprovázení není automatická další povinnost

Návrh nabízet individuální návštěvy či duchovní doprovázení může být pro některé lidi cenný — například starší člověk může uvítat, když za ním kněz přijede ve čtvrtek večer a chvíli s ním hovoří. Jiní však návštěvu nevyhledávají, kněze nevnímají jako partnera pro osobní rozhovor nebo si nepřejí, aby za nimi chodil. Nelze každému, kdo nepřijde do kostela, automaticky přidat další službu. Je třeba respektovat svobodu, vztah i kapacitu kněží.

7.3. Větší farnost jako rámec pro různé charismata a nabídky

Větší farní celek může uchovat pestrost: jedno místo se může soustředit na pravidelné slavení a doprovázení místních lidí, jiné nabídnout slavnostnější eucharistii, hudbu, osobní rozhovor nebo další setkávání. Rozdílná charismata kněží — například osobní doprovázení či budování společenství — nemusí být překážkou, pokud se respektují a koordinují. Cílem není, aby všichni navštěvovali jedno centrum nebo využívali všechny nabídky.

7.4. Pohostinnost potřebuje tým a udržitelné doprovázení

Výslovně byl zdůrazněn rozdíl mezi městem a venkovem. Např. v Plzni mohou profilované farnosti a pohyb věřících mezi nimi vytvářet širší a vítanou nabídku; v menších obcích může stejný pohyb snadno znamenat oslabení místního společenství. Pohostinnost a osobní doprovázení mohou být zdrojem radosti, ale také vyčerpání, pokud služebník nemá dostatek spolupracovníků či odpovídající pastorační tým.

7.5. Měnící se role a způsob života kněží

Rozvoj menších komunit bez každodenní přímé odpovědnosti kněze mění pojetí jeho služby: místo role lídra místní komunity se role kněží bude nejspíše přetvářet do role duchovních průvodců, praktických podpůrců a pastýřů okruhu pastoračních spolupracovníků a spolupracovnic. Diskuse tuto proměnu označila za klíčové téma blízké budoucnosti.

Nejde však pouze o nové rozdělení úkolů. Kněz sám potřebuje lidské a duchovní zázemí, které může nacházet v pastoračním týmu, fraternitě nebo komunitě. Samota kněží tak vystupuje jako strukturální i duchovní otázka, nikoli jen jako individuální obtíž.

8. Diecézní synoda: komentář k relevantním částem

Přednášející během kurzu výslovně připomněl a okomentoval ty části dokumentů, které v plzeňské diecézi vznikaly v rámci diecézní synody a týkají se slavení Dne Páně v nepřítomnosti kněze (*Následuj mě!* čl. 63 a 64 a odpovídající odstavce v Příloze). Ocenil práci, která do nich byla vložena, a zdůraznil, že to nemají být dokumenty, které se po uzavření synody pouze odloží. Mají být východiskem pro další rozvíjení života místních komunit. Podle jeho slov je důležité, že se o jejich obsahu znovu mluví a že se s ním pracuje.

V diskuzi se vyjasnilo, že „cesty“ citované v Příloze ze závěrečného dokumentu II. etapy diecézní synody (k dispozici online na synoda.bip.cz/dokument2), rozvíjely obecnější vizi, ke které diecéze směřuje; v průběhu dalšího roku se s nimi dále pracovalo a vznikla konkrétnější opatření v návaznosti na závěrečný dokument III. etapy synody zachycená v jeho Příloze:

> ***1.3.a. / 4. CESTA:*** *Doporučujeme, aby tam, kde v diecézi není pravidelně v neděli slavena mše svatá, byla* ***podporována shromáždění, kde se lidé scházejí k bohoslužbám slova*** *či modlitbám v kostele, kapli nebo jiném veřejném prostoru, případně i v domácnostech či jiných prostorech (kromě nedělí, kdy je jednou za čas slavena mše svatá pro celou oblast). Součástí této podpory by pak mělo být vysvětlení specifik takovéhoto způsobu slavení Dne Páně, kdy jsou lidé ve spojení se slavením eucharistie jiným způsobem než každonedělní přítomností na mši svaté, a zdůraznění, že využívání online přenosů by mělo být pouze doplňkovým nástrojem, například pro nemocné.*
>
> ***I.3.a. / 2. CESTA:*** *Doporučujeme, aby biskupství nabízelo či zprostředkovávalo také* ***inspiraci a podporu pro přípravu slavení ostatních bohoslužeb****, pobožností či modlitebních setkání (bohoslužby slova, modlitební setkání, křížové cesty, modlitba růžence, adorace, večery chval, bohoslužby při zvláštních příležitostech jako „dušičky“ či „půlnoční“, slavení Doby stvoření apod.), s cílem, aby bohoslužby byly přístupné, oslovující a inspirující i pro lidi mimo církev.*

Dokumenty diecézní synody je tedy třeba chápat jako součást postupného procesu, který má být rozvíjen zkušeností, vzděláváním a doprovázením komunit. V závěrečném dokumentu III. etapy Následuj mě! se našeho tématu týkaly především tyto dva články (k dispozici online na synoda.bip.cz/dokument3):

> ***3a.2. Slavení Dne Páně v nepřítomnosti kněze a podpora bohoslužeb slova***
>
> *Hledání vhodných způsobů slavení Dne Páně v nepřítomnosti kněze a inspirace pro jiné formy modlitby*
>
> *63. Dále v této oblasti bude vypracováno opatření Diecézní rámec pro slavení Dne Páně v místní komunitě v nepřítomnosti kněze. Toto opatření má pomoci nalézt teologicky i pastoračně nosné způsoby, jak mohou místní komunity slavit Den Páně bez pravidelně slavené eucharistie, a přitom zůstávat zakotveny ve společenství církve, v Božím slově, modlitbě, službě i vztahu k eucharistii jako vrcholu života církve právě slavené na jiném místě farnosti či pastorační oblasti.*
>
> *64. Konkrétní podobu tomuto opatření dává projekt „Den Páně jako srdce komunity“ – podpora bohoslužeb v nepřítomnosti kněze, který tyto přístupy ověřuje v konkrétních „místních komunitách“ skrze jejich doprovázení, vzdělávání a tvorbu praktických podkladů pro slavení bohoslužeb, a na základě zkušeností vytváří přenositelné modely pro další místa v diecézi.*

Přednášející je označuje za teologicky zajímavé: text připouští jinou podobu nedělního shromáždění, ale výslovně ji neodděluje od slavení eucharistie. Nejde o alternativu, která by mši svatou nahrazovala, ani o samostatné místní slavení bez vazby na celek. Jde o rozvíjení vztahu k eucharistii, která se slaví jinde; text podle přednášejícího vyjadřuje „souvztažnost“, nikoli „nahrazení“. Boží slovo a jiné formy nedělního slavení mohou pomáhat živit touhu po eucharistii, nikoli ji oslabovat.

V návaznosti na toto obecnější konstatování přednášející prezentuje i konkrétní OPATŘENÍ zachycené v dokumentu PŘÍLOHA: Priority – Opatření – Projekty (část 3a.2., k dispozici na synoda.bip.cz/dokument3).

Opatření vychází z toho, že „nedostatek kněží vyžaduje nalezení způsobu, jak pastoračně doprovázet lidi v místech, kde není či nebude každý týden slavena eucharistie“, přičemž „je třeba zachovat jak jejich kontakt se širším společenstvím celé farnosti či pastoračním celkem a s tam slavenou eucharistií jako vrcholem života církve, tak také jejich zakotvení v místě, kde žijí, aby tam mohli být církví, která je i v tomto místě znamením Boží lásky ke každému člověku“.

Cílem opatření je „posílit životaschopné ‚místní komunity‘ slavit Den Páně v nepřítomnosti kněze (např. skrze bohoslužbu slova, četbu Písma a modlitbu, modlitbu růžence, slavnosti otevřené širší komunitě apod.), s hledáním nových způsobů života z eucharistie a ostatních svátostí, ale také z Božího slova, společenství a služby (v kontaktu s širší farností či pastoračním celkem)“ a dále pak také „najít životaschopné modely pro slavení Dne Páně pro současné podmínky i do budoucna v kontextu další nutné pastorační restrukturalizace diecéze“.

Nedílnou součástí tohoto opatření je také např. zpracování „prakticko-teologické a církevně-právní reflexe (včetně vyjasnění role doprovázejících kněží a otázky bohoslužeb slova s přijímáním či bez přijímání),“,

návrh „podnětů pro liturgicko-pastorační doprovázení ‚místních komunit' a pro podporu jejich identity," začlenění „tématu slavení Dne Páně do diecézního vzdělávání," či nabídka „osobního doprovázení věřícím, farářům a ostatním kněžím při zvládání změn v této oblasti".

V návaznosti na toto opatření přednášející představuje PROJEKT „Den Páně jako srdce komunity", který má v diecézi toto opatření pomoci realizovat. Jeho záměrem je podporovat bohoslužby v nepřítomnosti kněze, doprovázet konkrétní místní komunity, nabízet vzdělávání a praktické podklady a na základě získaných zkušeností vytvářet modely použitelné i v dalších místech diecéze. Projekt tak převádí obecné synodní směřování do podpory místní praxe.

Přednášející ocenil posun od chápání bohoslužby slova jako nouzového řešení či „záplaty" k rozpoznání její vlastní teologické a pastorační hodnoty, který je v těchto dokumentech zřejmý. Zároveň je třeba bránit tomu, aby se místní shromáždění uzavírala do oddělených skupin. Jejich propojení s eucharistií slavenou jinde má podporovat sounáležitost a jednotu celé farnosti či pastorační oblasti.

9. *Venite ad me*: sdílení evangelia a bohoslužby slova

Přednášející ve svých podnětech druhého dne vycházel z dokumentu *Venite ad me: Úvahy o předávání víry v době epochální proměny* (Dikasterium pro nauku víry, 21. 8. 2026, pracovní překlad k dispozici ZDE) o předávání víry v současných kulturních podmínkách. Předávání víry podle tohoto dokumentu není úkolem pouze kněží: každý věřící je povolán sdílet víru, ale neznamená to, že každý musí mít vlastní evangelizační program. Podstatné je probouzet vědomí, že křesťanství vede ke svědectví.

Dokument míří jak k lidem, kteří víru mají, ale dlouhodobě ji nepraktikují, tak k těm, kteří Krista ještě nepoznali. Změněné podmínky předávání víry — zvláště přerušení samozřejmého rodinného předávání — nejsou automaticky selháním jednotlivých rodičů či farností. Vyžadují nové odpovědi a nové způsoby doprovázení.

9.1. Základní zvěst: kérygma jako živé jádro sdílení víry

Přednášející se při svém výkladu některých částí dokumentu *Venite ad me* zastavil u tématu „základní zvěsti" („kérygmatu"), které označil jako „živé jádro křesťanského poselství" (srov. Kapitola IV. *Venite ad me*). Zdůraznil, že předávání víry nemůže být redukováno na další pastorační aktivitu nebo na předávání náboženských informací. V jeho středu má být znovu a znovu hlásána první zpráva – kérygma.

Dokument *Venite ad me* v čl. 75 cituje papeže Františka a jeho formulaci „prvotní zvěsti":

„Na ústech katechety a hlasatele musí stále znovu znít první zpráva: Ježíš Kristus tě miluje, dal svůj život, aby tě zachránil, a nyní je každý den živý po tvém boku, aby tě osvěcoval, posiloval a osvobozoval" (*Evangelii gaudium*, čl. 164).

A s papežem Františkem zdůrazňuje, že první hlásání je „první" kvalitativně: jde o jádro, které je třeba stále znovu objevovat, nikoli pouze o úvodní lekci, po níž se přechází k jiným tématům.

Z hlediska nedělního slavení to otevírá otázku, zda je bohoslužba slova pouze příležitostí k výkladu biblického textu, nebo zda může být také prostorem, kde se člověk znovu setká s jádrem evangelia a kde je toto poselství osobně přijímáno a sdíleno.

Dokument rozlišuje *fides qua* — osobní způsob a zkušenost víry — a *fides quae* — obsah víry, který člověk přijímá a poznává. A zdůrazňuje centralitu *kérygmatu* (prvotní či základní zvěsti), které není pouze naučenou formulací ani čistě individuálním prožitkem. Podle přednášejícího se kérygma rodí z osobního setkání s Ježíšem, je osobně zakoušeno v životě člověka a současně vstupuje do společenství, kde se sdílí, promýšlí a dále tříbí.

Biblickými příklady jsou Marie Magdaléna, která se setkává se Vzkříšeným a svědčí učedníkům, a Pavel, jehož obrácení vede k osobnímu svědectví, ale také k setkání s apoštoly a Ananiášem, díky kterým jeho osobní svědectví dozrává v jeho jedinečnou podobu kérygmatu. Také učedníci slyší zprávu o vzkříšení, ale

její proměňující skutečnost zakoušejí až při setkání s Ježíšem na cestě do Emauz a poznávají jej až při lámání chleba.

Jeden z diskutujících se ptá, jak propojit dvě perspektivy: někdy evangelium přináší člověku něco, co dosud neznal; jindy pomáhá rozpoznat Boží působení, které už v jeho životě nějak přítomné je. Příběh Petra a Kornélia (srov. Sk 10) podle přednášejícího ukazuje oboustrannost: Kornélius už hledá Boha, Petr mu pomáhá číst jeho zkušenost ve světle Kristova života, smrti a zmrtvýchvstání. Petr zároveň sám vstupuje do nového poznání.

Přednášející také zmiňuje příběh o hodinkách, který ilustruje podobnou myšlenku: člověk jako dar dostal vzácný předmět, hodinky, ale nezná jeho skutečnou funkci a nosí jej jen jako šperk, dokud mu tuto funkci někdo nevysvětlí. Evangelizace může pomoci rozpoznat hodnotu a smysl pokladu, který člověk v sobě už nese, a zároveň přinést nové, zásadní poznání Krista. Nejde tedy ani o vnucování cizího obsahu, ani o pouhé potvrzování dosavadních představ.

Další diskutující připomíná, že rodiče nejsou jediným vlivem na děti; působí také vrstevníci, škola, reklama a širší společnost. To, co dítě v rodině zakusilo — lásku, dobro, zkušenost Boží blízkosti — se nemusí projevit v okamžité náboženské praxi. Může začít klíčit až mnohem později, třeba i po smrti těch, kdo víru předávali. Rodiče proto nemají být automaticky zatíženi pocitem viny, pokud děti později žijí jinak, než očekávali.

Souvislost s bohoslužbou slova: Znovu hlásat jádro evangelia, ne pouze vykládat biblický text.

9.2. Biblické skupiny: sdílení Božího slova

Prvním konkrétním tématem, které přednášející vztáhl ke slavení neděle a bohoslužbě slova, byl čl. 88 *Venite ad me*. Ten se věnuje skupinám, které naslouchají Božímu slovu a sdílejí je a kromě jiného říká:

„Je naléhavě zapotřebí podporovat každé církevní společenství a skupiny pro naslouchání, meditaci a sdílení Božího slova, pro jejichž setkávání jsou vyhrazeny stanovené časy, kdy se připojují k nedělnímu slavení eucharistie.“ A pokračuje: „Proto musíme vstupovat do trvalé důvěrnosti s Písmem svatým. Jinak srdce zůstávají zavřená.“

Přednášející pak zmínil, že v těchto biblických skupinách mohou být uplatňovány jak starší, tak modernější metody. Bohoslužba slova podle něj nemůže být oddělena od vztahu k Písmu svatému. Nemá smysl bez naslouchání Božímu slovu, jeho meditace a sdílení.

Zároveň se zde otevírá širší prostor než samotná nedělní liturgie:

- biblické skupiny;
- pravidelné setkávání nad Božím slovem;
- rozjímání nad nedělními čteními;
- příprava na nedělní eucharistii;
- propojení skupin s nedělním slavením.

Přednášející se ptal, co si představit pod „vyhrazenými časy“, kdy se biblické skupiny „připojují k nedělnímu slavení eucharistie“ (či, podle jiného překladu, „doplňují slavení nedělní eucharistie“). Připustil, že některé představy mohou v našich podmínkách působit nerealisticky. Přesto v nich viděl důležitý orientační bod – podobně jako ve zkušenostech, kdy se příprava dětí a rodičů na první svaté přijímání propojuje s nedělní mší.

V diskuzi byly zmiňovány různé zkušenosti, ať už negativní (o biblické hodiny není zájem), tak pozitivní (velký zájem o časově omezené cykly biblických setkání, v některých případech podpořených online formou). Konkrétně byla zmiňována zkušenost s „domy modlitby“, „evangelizačními buňkami“, „semináři života v Duchu“, „Cestou do svobody“, „lectio divina“ apod., které všechny zahrnují komunitní i osobní práci s Písmem. Bylo zdůrazněno, že je důležitý nějaký formát, který účastníkům pomůže držet se smyslu setkávání, ale zároveň velká citlivost vůči místním podmínkám, možnostem, schopnostem a potřebám účastníků. Základním předpokladem je jednoduchost a otevřenost.

Souvislost s bohoslužbou slova: Vytvářet prostor pro osobní přijetí a společné sdílení Písma.

9.3. Liturgie: kontemplativní a komunitní zkušenost víry

Další tematický celek z dokumentu *Venite ad me* přednášející uvedl jako liturgii, která oživuje zkušenost a hluboký prožitek tajemství (srov. čl. 90 – 94): „Život liturgie je především zkušeností víry. Liturgie jako zkušenost, ne jako divadlo, které pozoruji.“ A dále: „Liturgie umožňuje věřícímu účastnit se gest, slov, ticha a symbolů a zakoušet tak živé tajemství Krista.“ (čl. 90)

Krása, ticho a kontemplativní pohled

Přednášející zdůrazňuje, že liturgie není divadlo, které člověk pozoruje zvenčí. Věřící do ní vstupuje prostřednictvím gest, slov, ticha a symbolů a může zakoušet živé Kristovo tajemství.

Dokument prezentuje přesvědčení, že lidé mohou mít slov a informací dostatek a potřebovat spíše prostor ztišení. Přednášející se dělí o vlastní zkušenost, že na státní škole se účastní studenti kurzu seberozvoje zaměřeného na zastavení, kontemplativní pohled a meditativní prvky, přestože se koná v pátek ráno. Při exerciciích se podle jedné zkušenosti posouvá důraz od několika přednášek k tichu, osobnímu doprovázení a uvádění do modlitby.

Jedna z diskutujících zmiňuje své pozorování, že otevřená plzeňská katedrála nabízí lidem možnost vstoupit, chvíli setrvat v tichu a odejít – a že to mnozí takto skutečně dělají a zůstanou tam třeba i 5 minut v tichosti. Zkušenost přednášejícího ukazuje, že na skautském táboře jeho účastníci po obědě sami pravidelně přicházeli do prostoru ztišení a meditace, který tam byl nabídnut, a někteří v něm zůstávali i déle. Tyto příklady ukazují na to, že přítomnost, krása a ticho mohou člověka otevřít Bohu i bez rozsáhlého vysvětlování.

Diskuse se ptá, zda někdy příliš netrváme na tom, aby člověk všechno viděl, slyšel a okamžitě pochopil. Jako příklad zazní pravoslavný chrám, v němž není možné vstoupit všude a dotýkat se všeho. Zkušenost hranice a tajemství může člověka konfrontovat s něčím, co ho přesahuje. Přednášející souhlasí, jen pak připomíná, že i současná liturgie může být krásná, posvátná, tichá a kontemplativní, a zároveň zůstat pohostinnou, vstřícnou a vedoucí ke společnému slavení.

Jedna strana diskuse zdůrazňuje hluboké tajemství, které člověk zakouší v rituálu; druhá připomíná, že v bohoslužbě slova může být větší prostor pro interaktivitu a aktivní zapojení. Nejde o jednoduchou volbu mezi krásou a účastí. Výzvou je, aby se ani eucharistie nestala něčím, co lidé pouze sledují, a aby bohoslužba slova neztratila důstojnost a vnitřní řád.

Performativní způsob předávání víry v liturgii

Přednášející zdůraznil také performativní způsob předávání víry v liturgii: „V liturgii se víra předává performativním způsobem. Nejen že se o Bohu mluví, ale vstupuje se s ním do živého vztahu.“ A dále: „Liturgie je živou pamětí a tradicí, která utváří křesťana schopného svědčit o setkání s Pánem.“ (čl. 90)

Tato citace v přednášce navazuje na otázku, jak liturgie předává víru nejen obsahem slov, ale také samotným slavením. Liturgie nese zkušenost předchozích generací a umožňuje, aby se tato zkušenost stávala součástí života současného společenství.

Liturgický řád a místní kreativita

Jeden účastník zdůrazňuje, že eucharistie má větší možnost rozvinout rituální krásu prostřednictvím zpěvu, gest a pevného řádu. Přednášející s tím souhlasí jen částečně a připomíná svobodu a tvůrčí sílu lidové zbožnosti, pro kterou lze dát také prostor při bohoslužbě slova. Jako příklad uvádí skautský slib, při němž mladí promyšleně pracují s ohněm, dialogem, tichem, rozmístěním a gesty; dále zkušenost gymnázia, kde po smrti žáka hledali rituální vyjádření smutku a například zasadili strom.

Diskutující účastník v tom vidí dva rozměry: eucharistická liturgie je svázána s tradicí a jednotou celé církve; jiné formy slavení mohou více vycházet z místní kreativity. Pokud tato tvořivost dostane vlastní legitimní prostor v bohoslužbě slova, nemusí tolik pronikat do přetváření eucharistické liturgie. Zmiňují se symboly ohně, vody, ticha a světla, vždy však s potřebou rozlišovat vhodnost a liturgické hranice.

Od jedné z účastnic zaznívá zkušenost s modlitbou v jazycích, která některým lidem umožňuje vyjádřit to, co běžnými slovy nedokážou, uvolnit emoce a načerpat sílu; a zároveň s z takovéto modlitby může stát prostor, kde se lidé, aniž by tomu rozuměli, mohou „dotknout tajemství“. V návaznosti na to další účastník vypráví o pohřbu irského hudebníka Glena Hansarda, kde se po přijímání spontánně rozvinula improvizovaná hudba a zpěv jeho přátel (jakési „jam session“), velmi blízká formě společného zpěvu v jazycích. Pro něj byla atmosféra krásná a hluboce posvátná, přestože neodpovídala běžným představám o liturgickém zpěvu. V diskuzi je zmiňována možnost, že hudba a spontánní projev mohou oslovit i lidi mimo pravidelnou církevní praxi, zároveň ale zdůrazňuje potřebu liturgického rozlišování.

Komunitní rozměr předávání víry v liturgii

Liturgie je také živou pamětí tradice. Věřící není izolovaný jednotlivec, ale součást slavícího lidu, který jej předchází, doprovází a přesahuje. Komunitní rozměr může být protiváhou individualismu:

„Víra se totiž nepředává pouze prostřednictvím individuálního hlásání či vyučování, ale uvnitř slavícího lidu.“ A dále: „V liturgii věřící nikdy není izolován, ale je začleněn do společenství, které ho předchází, doprovází a přesahuje.“ Závěrečná část citace: „Tato komunitní dimenze představuje účinnou protilátku proti přitažlivosti egoistického a individualistického stylu života, který je dnes v mnoha kontextech tak rozšířen.“ (čl. 91)

Přednášející se zde vracel k otázce, zda a jak může nedělní slavení vytvářet skutečné společenství. Nejde pouze o to, že se lidé shromáždí na jednom místě. Liturgie je má začleňovat do společenství, které je větší než jejich individuální zkušenost (srov. *Venite ad me*, čl. 94).

Děti, mladí lidé a lidé na okraji: konkrétní vstupní cesty

Účastník vypráví o chlapci z velmi obtížných rodinných poměrů, kterého babička vedla k víře. Chlapec byl pokřtěn a připravován k prvnímu svatému přijímání, ale příprava musela být přerušena, protože nechodil do kostela. Příklad ukazuje, že individuální snaha a katechetické předávání nestačí, pokud se dítě nepodaří začlenit do živého slavícího společenství. Zároveň není možné z něj vyvodit jednoduchý soud o rodině nebo dítěti. Tato situace může být jedním z příkladů, že evangelium je zaseté, ale volá po jeho odkrytí prostřednictvím novému sdílení společného prostoru víry.

Jeden účastník popisuje zkušenost s paralelní formou bohoslužby slova pro děti: děti se zapojují interaktivně, něco vyrábějí nebo si text vysvětlují srozumitelněji; následně se jejich setkání propojí s hlavní liturgií a přinášejí do ní své vlastní „výtvory“. Děti pak někdy přicházejí raději, protože se těší na ostatní a mají možnost porozumět Božímu slovu. Vidí v tom příklad toho, jak zkušenosti s rozmanitostí a kreativitou při bohoslužbě slova mohou takto obohatit i slavení eucharistie.

Přednášející se dělí o svoji zkušenost, kdy na poutním místě, které má na starosti, je využíván jeho specifický prostor: kostel je obklopen lavičkami a bohoslužba je ozvučena ven. Děti během kázání kreslí křídami motiv související s tématem; jejich výtvory se po mši stávají součástí společného setkání, když je děti ukazují ostatním. Přednášející ovšem výslovně připomíná, že tuto zkušenost nelze bez dalšího přenést do každého prostředí.

Jeden z účastníků konstatuje, že na venkově mohou být v kostele jen jedno či dvě děti, které rodiče vozí do centra; děti se tam někdy nemají na koho těšit. Práce s dospívajícími je obtížná. Jako možnost zaznívá občasná, dobře připravená větší liturgie a pomoc s dopravou. Je třeba počítat s dostupností, velikostí skupiny, rodinnými podmínkami i s tím, zda je ve větším centru pro děti skutečně vztahové zázemí.

Zvláštní liturgie jako místa setkání

Diskuse navrhuje věnovat pozornost pohřbům, svatbám a půlnoční mši, protože právě při těchto obřadech se církev setkává i s lidmi, kteří běžně do kostela nepřicházejí. Kázání je důležité, ale tajemství lze zprostředkovat také gesty, slovy, tichem, symboly a celkovým uspořádáním slavení.

Souvislost s bohoslužbou slova: Promýšlet vhodné formy bohoslužby slova se zohledněním jejího kontemplativního i komunitního rozměru.

9.4. Osobní kontakt a přátelství: člověk člověku

Přednášející dále představil důležitost osobního kontaktu a svědectví člověka člověku při předávání víry (srov. *Venite ad me*, čl. 89): „Mimo všechny epochální změny zůstávají hlavní kanály předávání víry setkání z člověka na člověka.“ A dále: „Proto mezi oblastmi, v nichž se víra předává, zaujímá zvláštní význam přátelství,“ což je „privilegovaný prostor, v němž osobní svědectví, vzájemná pomoc, sdílení radostí i těžkostí života umožňují sdílení víry, které může zasáhnout celou lidskou existenci.“

Přednášející zdůraznil, že přátelství je hluboce lidský a antropologicky základní prostor předávání víry. Nejde pouze o organizované aktivity nebo o slovní hlásání. Víra se předává také v osobních vztazích a ve sdílení života.

Přátelství je v dokumentu *Venite ad me* označeno za jeden z hlavních kanálů předávání víry: sdílejí se v něm radosti, těžkosti, vzájemná pomoc a svědectví. Ježíšovo „Nazval jsem vás přáteli“ může být srozumitelným jazykem evangelia i mladším lidem.

Souvislost s bohoslužbou slova: Vnímat bohoslužbu jako součást širšího vztahového života.

9.5. Vytváření příležitostí k setkání s vírou

Poslední z tematických bodů z dokumentu *Venite ad me* se týkal vytváření příležitostí, v nichž se lidé mohou dostat do kontaktu s křesťanskou vírou (srov. čl. 28):

„Předávání víry se tedy na jedné straně podobá zapalování jednoho plamene od druhého, prostřednictvím toho, co bychom mohli nazvat osobním kontaktem. Na druhé straně se společenství učedníků vždy cítilo povoláno vytvářet příležitosti k předávání víry – příležitosti, při nichž se každý mohl setkat s pravým světlem života. Toto světlo nás osvobozuje od veškeré temnoty a nacházíme je v Pánu Ježíši. Učedníci proto cítili povinnost předávat víru; tuto povinnost je třeba uchovávat a ctít z generace na generaci.“

Komunita učedníků má vytvářet příležitosti, v nichž se lidé mohou setkat s Kristem a s evangeliem.

Přednášející rozlišoval mezi příležitostmi, které přirozeně existují – například pohřby, vánoční nebo velikonoční události – a příležitostmi, které církev aktivně vytváří.

V diskusi se to spojovalo například s návštěvami škol na faře, besedami o svatém Václavovi a Desateru nebo s nabídkami, které vycházejí z aktuálních potřeb lidí.

Diskuse uvádí konkrétní příležitosti: dvě školní třídy přišly na faru na besedu o svatém Václavovi a Desateru na podnět učitelů; školy se před Vánoci chodí dívat na betlém a některé projevily zájem o návštěvu o Velikonocích. Takové nabídky nevznikají jako nevyžádané hlásání, ale jako prostor, o který druhá strana sama projevila zájem.

Souvislost s bohoslužbou slova: Připravovat srozumitelné a otevřené formy setkání s Božím slovem.

9.6. Podpora prostorů pro přímluvnou modlitbu

Závěrečný bod zdůraznil společnou modlitbu a přímluvnou službu. Společenství mají podporovat chvíle modlitby a přímluv, které napomáhají předávání světla víry. Přednášející citoval *Venite ad me*, čl. 143: „Proto zveme všechna společenství, aby podporovala chvíle modlitby a přímluvy.“

Nejde tedy pouze o hlásání slovem. Důležité je také to, že se někdo za druhého modlí a že člověk může zakusit, že na něj společenství pamatuje.

Tato zkušenost může být významná například při půlnoční mši nebo při bohoslužbě slova. Člověk, který do kostela přichází jen zřídka, může zakusit, že se za něj místní komunita modlí.

Přímluvná modlitba tak není jen jedním z bodů liturgie, který se odříká podle připraveného textu. Může být skutečnou službou, která podporuje a provází předávání víry.

Souvislost s bohoslužbou slova: Při bohoslužbách slova může být tento rozměr rozvinut mnoha různými formami – od společné přípravy přímluv před bohoslužbou, přes sdílení přímluv s celou pastorační oblastí,

až po spontánní zapojování se volně tvořenými přímluvami během bohoslužby či symbolické tiché či písemné vyjádření nějakého úmyslu.

9.7. Shrnutí podnětů z dokumentu

Přednášející nepřistupoval k *Venite ad me* pouze jako k dalšímu dokumentu, který přináší nové pastorační podněty. Použil jej jako teologickou mapu různých prostorů předávání víry – od kérygmatu přes osobní vztahy a biblické skupiny až po liturgii a slavící společenství.

Přednášející nechápe bohoslužbu slova jen jako „mši bez eucharistie“, ale uvažuje o ní jako o samostatném liturgickém prostoru, v němž může být větší možnost:

- využít kreativně gesta a symboly pro kérygma;
- vytvořit přístupnější formu sdílení Božího slova.
- pracovat s tichem a naslouchat;
- prožívat víru prostřednictvím liturgických gest, ticha a symbolů;
- zapojit více lidí do přípravy i prožití vlastní bohoslužby;
- dát prostor osobní reflexi a společné modlitbě;
- učit se společně nést odpovědnost za svůj život a hlásání evangelia;
- zakoušet, že víra není jen individuální záležitost.

Bohoslužba slova nemůže být konkurencí nebo náhradou eucharistie. Spíše je třeba hledat, jak může být její vlastní forma využita k hlubšímu setkání s Kristem.

Zároveň ale zůstává zachováno rozlišení: eucharistie je vrcholem a středem křesťanského života, zatímco bohoslužba slova může rozvíjet vlastní možnosti, které nemusí být totožné s možnostmi eucharistického slavení. To byla jedna z klíčových otázek, kterou přednášející prostřednictvím *Venite ad me* otevřel.

9.8. Návrh struktury bohoslužby slova založený na dokumentu

Přednášející na závěr prezentace podnětů z dokumentu *Venite ad me* představil návrh struktury nedělní bohoslužby slova, který zpracovala umělá inteligence na základě analýzy tohoto dokumentu. Níže prezentovaných pět částí tohoto návrhu je zde nabídnuto jako inspirace, nikoli jako nějaká obecně platná univerzální šablona. Uvedené podněty je možné si upravovat jej podle místních potřeb a možností komunity, případně přijít s úplně jiným přístupem.

1. Přivítání, ztišení a základní vyznání víry

- Shromáždění začíná neformálním přivítáním. Cílem je, aby se všichni přítomní – včetně hledajících nebo těch, kteří do kostela přicházejí méně často – cítili přijati.
- Následuje zapálení svíce jako viditelné připomínky Krista, který je světlem světa, a chvíle ztišení. Ta má pomoci přejít od každodenního shonu k vědomí Boží přítomnosti.
- Součástí úvodu je společné připomenutí jádra křesťanské víry: „Ježíš Kristus nás miluje, dal za nás svůj život a je každý den s námi, aby nás posiloval a osvobozoval.“

2. Bohoslužba Božího slova

- Nedělní čtení přednášejí lektoři. Po jejich přednesu následuje několik minut ticha pro osobní přijetí a rozjímání nad Božím slovem.
- Místo odborně pojaté homilie se nabízí krátká reflexe nebo sdílení ve skupinkách. Účastníci by mohli přirozeným jazykem každodenní zkušenosti hovořit o tom, jak se jich Boží slovo dotýká.

3. Společná modlitba a obnova vědomí společenství

- Společná modlitba má upevňovat vědomí, že věřící nejsou jednotlivci, kteří se modlí každý sám za sebe, ale tvoří jedno společenství.
- Přímluvy zahrnují místní farnost, rodiny, nemocné, nová duchovní povolání i problémy širší společnosti a světa.
- Může být doplněna pozdravením pokoje jako výrazem vzájemné blízkosti, odpuštění a péče.

4. Krása hudby a sakrálního umění

- Společný zpěv a hudba mohou být mostem k Bohu. Mají prostupovat srdce, přinášet radost a duchovní posilu a otevírat prostor kontemplativnímu pohledu.
- Důležitá je také vizuální krása prostoru, kříže a dalších prvků, které mohou pomáhat člověku vnímat posvátné.

5. Závěr a vyslání

- Vedoucí shromáždění vyzve ke společné prosbě o Boží ochranu a požehnání pro rodiny a obyvatele obce v novém týdnu.
- Součástí závěru je vyslání ke konkrétním skutkům lásky a pozornosti vůči chudým, osamělým a potřebným. Nedělní liturgie tak pokračuje v každodenním životě.
- Po modlitbě může následovat neformální bratrské setkání a rozhovor, například při společném občerstvení.

Diskuze k návrhu

Jeden účastník v následné diskuzi zvlášť ocenil ticho po Božím slově jako prostor, v němž účastníci text nepřijímají jen pasivně. Zazněla také podpora tomu, aby se lidé mohli zapojovat vlastní zkušeností a aby se místní společenství podílelo na přípravě. Bylo zmíněno, že je třeba zvažovat náročnost přípravy, možnosti služebníka i místního společenství a riziko, že kněz dá přednost známé a jednodušší podobě mše. Jiný diskutující připomněl, že místní podoby bohoslužby slova mohou vycházet například z místním lidem známého *lectio divina* nebo rozjímavého růžence a být doplněny pohostinným přivítáním, praktickým závěrem ukazujícím k dalšímu životu místní komunity a odpovídajícím zapojením přítomných.

Přednášející povzbudil k postupnému doprovázení: kněz může určitou dobu bohoslužbu vést společně s budoucím služebníkem, předat mu zkušenost a pomoci nové formě získat důvěru a autoritu v komunitě.

Závěr: orientace pro další cestu a otevřené otázky

Hlavní orientační podněty z celého kurzu

1. Neděle jako dar a eucharistie jako pramen a vrchol

- Neděle není pouze organizační povinnost; je Božím darem a příležitostí k odpočinku, vztahům, modlitbě a setkání s Kristem.
- Slavení eucharistie zůstává pramenem a vrcholem. Bohoslužba slova má vlastní hodnotu, nesmí být zaměňována s eucharistií ani od ní oddělována.

2. Od udržování k rozlišování a rozmanitosti modelů

- Proměněné podmínky nemají být čteny pouze jako selhání nebo úbytek; mohou otevřít procesy obnovy, pokud se s nimi zachází realisticky a s nadějí.
- Neexistuje jeden model pro všechny. Je třeba kombinovat formy podle místa, dostupnosti, síly komunity a potřeb lidí.

3. Místní a širší sounáležitost, společenství a doprovázení

- Lokální identita a příslušnost k širší pastorační oblasti či velké farnosti se mohou vzájemně podporovat. Propojení potřebuje konkrétní vztahy, nejen teologické formulace.
- Místní komunita nemusí být automaticky tvořená ze stejně smýšlejících lidí se stejnými zájmy; vztahy vyžadují čas, bezpečí, doprovázení, ochotu přijímat rozdílnost a vědomí společného poslání.

4. Osobní rozměr misie a misijní rozměr liturgie

- Evangelizace začíná naslouchání a osobním setkáním. Kérygma je osobně zakoušené a zároveň sdílené ve společenství.
- Liturgie předává víru nejen slovy, ale také krásou, tichem, gesty, symboly a rituály; kreativita je nezbytná pro „vtělování“ forem bohoslužeb do dnešní kultury, ale potřebuje rozlišování.

5. Synodální doprovázení změn a rozmanitost pastoračních přístupů

- Pastorace má respektovat ty, kdo chtějí stabilní bohoslužbu, na kterou jsou zvyklí (a nabídnout jim „paliativní“ pastorační péči), i ty, kdo hledají další rozvoj a tvůrčí přístup (a nabídnout jim doprovázení v probuzení); doprovázení nemá být vnucováno ani mechanicky přidáváno.
- Nové formy mají být zaváděny postupně, v dialogu se všemi, kterých se to týká, a s podporou, vzděláváním a vyhodnocováním zkušeností.

Otevřené otázky a podněty k rozlišování

1. Eucharistie, bohoslužba slova a život farnosti

- Jak propojit místní bohoslužbu slova s eucharistickým životem celé farnosti tak, aby toto propojení bylo výrazem a znamením skutečného života a služby farnosti?
- Jak rozlišovat místní, misijní a diakonické důvody pro konání bohoslužby slova?
- Jak srozumitelně a autoritativně vyložit vztah nedělní povinnosti k situaci, kdy je dostupná mše svatá v nějakém vzdálenějším místě, ale u mě „doma“ je slavena bohoslužba slova?

2. Místní přítomnost církve a uspořádání nedělního slavení

- Kde zachovat pravidelné místní shromáždění, kde slavení soustředit a kde různé modely střídat?
- Jak vyvažovat společné slavení v centru a přítomnost církve v menších místech?
- Jak plánovat slavení nedělní eucharistie a různé formy bohoslužeb slova tak, aby to vše společně umožňovalo a rozvíjelo kvalitu slavení eucharistie, misijní vyzařování farnosti, potřebný odpočinek kněží a dalších pastoračních spolupracovníků a spolupracovnic a umožňovalo rozvoj osobních vztahů?

3. Pohostinnost, dostupnost a zapojení různých skupin věřících

- Jak zahrnout hlas těch, kdo mají omezenou mobilitu, jsou osamělí, starší, nemocní nebo vyčerpaní?
- Jak přizpůsobit slavení dětem, mladým lidem, domovům pro seniory a lidem, kteří přicházejí jen příležitostně?
- Jak naslouchat lidem, kteří se v místním slavení necítí doma nebo se tiše přesouvají jinam?
- Jak poznávat, zda profilovaná a pohostinná farnost slouží širšímu okolí, nebo zda neúměrně oslabuje sousední komunity?

4. Místní služebníci, jejich formace a liturgické rozlišování

- Jak připravit a doprovázet místní služebníky a jak zajistit jejich vzájemnou podporu?
- Jak rozlišit vhodné kreativní prvky bohoslužby slova a jejich liturgické hranice?
- Jak rozvíjet přípravu, trvalé vzdělávání a doprovázení místních akolytů a dalších služebníků a služebnic, aby služba nebyla závislá na dojíždění několika lidí?

5. Proměna kněžské služby a vzájemná podpora kněží

- Jak doprovázet kněze v přechodu od přímého vedení všech komunit k doprovázení a pastýřské podpoře svých spolupracovníků a spolupracovnic?
- Jak vytvořit kněžské fraternity či týmy, které budou skutečným lidským a duchovním zázemím?

6. Dlouhodobá udržitelnost a rozlišování plodů nových modelů

- Jak hodnotit plody nových modelů — nejen podle počtu účastníků, ale také podle vztahů, víry, služby, sounáležitosti, schopnosti svědčit a potenciálu k startování dlouholetých procesů?
- Jak vytvářet procesy, které budou růst v čase, aniž by se přetížili kněží nebo několik aktivních věřících?

Závěrečné povzbuzení

Během kurzu zaznělo, že hledání nových cest může přinášet další těžkosti — podobně jako při Mojžíšově vyvádění Izraele z Egypta se problémy objevují i a právě tehdy, když se něco již skutečně začíná měnit. Vyskytující se obtíže tedy nemusí být důkazem, že změna je chybná, ale příležitostí k trpělivosti, rozlišování a vzájemné podpoře.